

DOI: 10.7596/taksad.v6i2.798

Citation: Özkul, A., & Ülvay, G. (2017). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Okutulan Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarındaki "Tarih Öncesi Çağlar" Ünitelerinin İçerik Analizi. *Journal of History Culture and Art Research*, 6(2), 527-548. doi:http://dx.doi.org/10.7596/taksad.v6i2.798

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Okutulan Kıbrıs Tarihi Ders Kitaplarındaki "Tarih Öncesi Çağlar" Ünitelerinin İçerik Analizi

Content Analysis of Units on "Prehistoric Ages" of Cyprus History Course Books in Turkish Republic of Northern Cyprus

Ali Efdal Özkul¹, Gülcan Faika Ülvay²

Abstract

This study is based on the content analysis of the units on pre-historic periods of Cyprus History, Book 1 used in secondary schools between 2004 and 2009 and of Turkish Cypriot History, 6th Grade Books used for the secondary schools between 2009 and 2016. Mixed research methods, which comprises qualitative and quantitative research method, was used in this study. The qualitative part of the study includes the examination of the units on prehistoric ages in the textbooks according to criteria such as concepts, skills and visuals. In the quantitative part of the study, it has been consulted 67 teachers who are able to give a history lesson in secondary schools. According to the findings obtained from the study, it is possible to say that the opinions of the teachers with regard to the Cyprus History, Book I between 2004-2009 are more positive than 6th Grade Books of Cyprus History between 2009-2016. Additionally, it was seen that there were missing points in the units on pre-historic periods of the said course books in terms of concepts, skills and visuals.

Keywords: Prehistoric ages, Cyprus history, Course book, History teaching.

Öz

Çalışmada 2004-2009 yılları arasında orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ile 2009-2016 yılları arasında orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarının tarih öncesi devirlerini içeren ünitelerinin içerik açısından değerlendirilmesi esas alınmıştır. Çalışmada nitel ve nicel araştırma yöntemlerini içerisine alan karma araştırma modeli kullanılmıştır. Çalışmanın nitel bölümünde ders kitapları içerisinde yer alan tarih öncesi çağları içeren ünitelerin kavramlar, beceriler ve görseller gibi kriterler doğrultusunda incelenmesi yer almaktadır. Araştırmanın nicel bölümünde ise orta dereceli okullarda tarih dersi verebilecek niteliklere sahip 67 öğretmenin görüşüne başvurulmuştur. Çalışmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ders kitabına ait öğretmen görüşlerinin 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitabı öğretmen görüşlerine göre daha olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca söz konusu ders kitaplarının tarih öncesi devirleri içeren ünitelerinde kavramlar, beceriler ve görseller açısından eksikliklerin yer aldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Tarih öncesi çağlar, Kıbrıs tarihi, Ders kitapları, Tarih eğitimi.

¹ Prof. Dr., Yakın Doğu Üniveristesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü. Lefkoşa, KKTC. aliefdal.ozkul@neu.edu.tr

² Yakın Doğu Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tarih Eğitimi ABD Doktora Öğrencisi. Lefkoşa, KKTC. faika.ulvay@neu.edu.tr

Giriş

Tarih ders kitapları Tarih eğitimi kapsamında gerek öğrenciler gerekse öğretmenler için önemli bir konuma sahip bulunmaktadır. Ayrıca tarih ders kitapları bireylerin içinde buldukları toplumun geçmişini öğrenmeleri ve gelecekle bağlantı kurarak her yönden sağlıklı bir birey olarak yetiştirilmeleri açısından da önem teşkil etmektedir. Etnik çatışmaların söz konusu olduğu ülkelerdeki gibi Kıbrıs adasında da bireylerin ulusal çıkarlar doğrultusunda yetiştirildikleri ve bu doğrultuda bir tarih eğitiminin benimsetilmeye çalışıldığı söylenebilmektedir. Özellikle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde okutulan Kıbrıs Tarihi ders kitaplarında genellikle yakın geçmiş üzerine vurgu yapılarak adanın tarih öncesi çağlarını temel alan konulara yeterince önem verilmemektedir. Adanın kuzeyinde 1971 yılından itibaren orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Tarihi ders kitapları, 2004 yılında adanın kuzeyinde gerçekleştirilen eğitim reformları ve değişen siyasi güç dengeleri ile değişime gitmiş ve yeniden düzenlenmiştir. Bu sürecin ardından 2009 yılında değişen siyasi güç dengeleriyle Kıbrıs Tarihi ders kitapları yeniden düzenlenerek tekrardan basılmıştır.

Bu amaçla çalışmanın problem durumuna ilişkin olarak Kıbrıs'ın kuzeyinde bulunan orta dereceli okullarda 2004-2009 ve 2009-2016 yılları arasında okutulan Kıbrıs Tarihi ders kitaplarının tarih öncesi çağları içeren ünitelerin niteliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu doğrultuda KKTC okullarında görev yapan ilgili ders öğretmenlerinin görüşlerine başvurulmuştur.

Tarih Öğretimi ve Eğitimi

Gerek teknolojik gerekse ekonomik yönden gelişim göstermiş birçok ülkede sosyal bilimlere verilen önem her geçen gün gelişerek artmaktadır. Sosyal bilim disiplinleri, toplumsal olaylarla birlikte toplumu ve insanı birçok farklı açıdan ve bilimsel yaklaşımlarla inceleyen bilim dalı halindedir. Buna ek olarak toplumsal olaylarla birlikte insanın daha net bir biçimde anlaşılabilmesi adına sosyal bilimler alanı insanoğluna yararlı bilgiler sunmaktadır (Demircioğlu, 2004: 71). Sosyal Bilimler alanından olan tarih biliminin, ilk öğretim ve ortaöğretim seviyesinde genellikle soyut ve öğretmen merkezli bir anlayışla aktarılmaya çalışılması sonucu birçok problemle karşı karşıya kalınmaktadır. Öğrencilere yaşadıkları dönem öncesinde ortaya çıkmış olayların soyut bir şekilde aktarılması onların derse olan ilgilerinin azalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla tarih eğitimi kapsamında nitelikli kişilerin yetiştirilmesi adına etkin öğretim ortamlarının oluşturulmasına dikkat edilmektedir (Demircioğlu, 2007: 77). Son yıllarda özellikle de gelişmiş birçok ülkede yetişecek olan yeni neslin kapasitelerinin geliştirilmesi adına çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar arasında yer alan Amerikan Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi'ne göre zihinsel beceriler, problem çözme becerileri, karar verme, okuma becerileri, çalışma becerileri, referans ve bilgi

tarama becerileri, kişisel beceriler, kişiler arası ilişkiler ve sosyal katılıma ilişkin beceriler, elektronik araçlarla ilgili teknik beceriler, grupla etkileşim becerileri ve sosyal katılım becerileri gibi birçok olgu öğrencilere kazandırılması hedeflenen nitelikler arasında yer almaktadır (Demircioğlu, 2004: 72). Fakat incelenen dönemde Kıbrıs adasının kuzey sınırları içerisinde verilmeye çalışılan tarih eğitimi kapsamında dünyada sosyal bilimler öğretim amaçlarının çoğunu yansıtmadığı görülmektedir.

Silier (2003), ilk ve orta düzeydeki bir tarih öğretiminde gelecek nesillerin, kendi milli kimliklerinin yanında Avrupalı kimliklerinin de geliştirilmesine katkıda bulunulmasının dikkat edilmesi gereken hedefler arasında yer aldığını belirtmektedir. İlk ve orta düzeydeki tarih eğitimi anlayışının çağdaş eğitim sistemi kapsamında yer almasının gerekliliği yanında ideolojik ve politik propagandalardan arınmış olması da gerekmektedir. Bunların aksine var olan bir eğitim sistemi sonucunda toplumsal bütünlük ve uzlaşma açısından problemler ortaya çıkmaktadır. Tarih eğitimi adına yapılacak olan reformlar, gelecek nesillerin çağdaş bir kimlik oluşturabilmelerine katkıda bulunacak şekilde tasarlanarak ülkenin ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi gerekmektedir.

Yıldız'ın (2003) da belirttiği gibi, gelişmiş modern toplumlarda tarih eğitimi alanında son 30 yılda büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler sonucunda ortaya çıkan yeni tarih eğitimi modeliyle birlikte, öğrenci artık pasif konumundan sıyrılarak daha aktif bir şekilde derslere katılarak düşünen ve araştıran bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Oyun, tartışma, eleştirel değerlendirme, harita, grafik yapımı ve farklı kaynakların kullanımı gibi değişik yöntemlerle öğretmen merkezli bir anlayış yerine öğrenci merkezli bir eğitim modeli benimsenmektedir.

Tekeli'nin (2002) de belirttiği üzere, öğrenci merkezli bir anlayışa sahip olan yeni tarih eğitimi modeline göre öğretmenin öğrenciyi yönlendirmesi söz konusu iken, öğrencinin de çabasını zenginleştirmeye yönelik bir anlayış yer almaktadır. Bunun sonucunda daha esnek ve yaratıcılığın ön planda olduğu bir eğitim sistemi benimsenmektedir.

Şimşek'e (2003) göre ise öğrenci merkezli eğitim anlayışında, öğrencinin kendi düşünceleriyle birlikte değer yargılarının yanında kendi bakış açısıyla olaylara bakabilmesi söz konusudur. Bunun sonucunda öğretmenin ve ders araçlarının baskın olmaktan çıkmasıyla birlikte bu olgular, öğrencilerde bilgiyi yorumlamada ve ön kimliğin oluşmasında yardımcı unsurlar olarak yer almaktadır. Böylelikle öğrenciler pasif bir konumun aksine, bilginin ve yorumun üst düzeyde olduğu bir anlayışla daha aktif hale gelmektedir. Ayrıca modern tarih eğitimi kapsamında bilgi aktarımının yanında öğrenci merkezli bir eğitim programının benimsenmesiyle günümüzde tarih derslerinin nasıl bir yöntem-teknik, araç-gereç kullanımı ile daha verimli bir hale getirilebileceği yönünde çalışmalar yapılmaktadır.

Işık (2008) ise, öğrenci merkezli eğitim modelinde odak noktanın öğrenci olduğunu belirtmektedir. Bu anlayışa göre öğrenciye öğretilmek istenilen onun ihtiyaçları, beklentileri ve istekleri doğrultusunda belirlenmektedir. Bu çerçevede öğrenciler yetenekleri doğrultusunda hazırlanan bir eğitim programı kapsamında yetiştirilmektedir.

Yeni tarih eğitimi kapsamındaki yapılandırmacı yaklaşım, aktarılması öngörülen bilgilerin teorik sürecini yansıtmaktadır. Bununla birlikte öğrencilerin kendilerine ait bireysel bilgilerini yansıtabilecekleri bu süreçte ilerlemelerin kaydedilebileceği söylenebilmektedir. Bu bağlamda yapılandırmacı yaklaşıma göre, öğretmenler bilgiyi sorgulama sürecinde öğrencilere objektif bakış açısını kazandırmayı hedef edinmektedir. Bu yaklaşıma göre, öğrencilere tarihi metinlerin okunup yorumlanması ve değerlendirilmesi açısından eleştirel bir bakış açısının kazandırılması ve okuduğuna anlamlar yükleyebilmesi yine sınıf içerisinde öğretmenlerin teşviki ile sağlanabilmektedir (Psaltis vd., 2011: 7-8).

Ortaöğretim tarih öğretiminin genel amaçları arasında öğrencinin öğretim süreci kapsamında beceri, bilgi ve tutum açısından neler elde edebileceğini gösteren faktörler yer almaktadır. Bununla birlikte genel amaçlar kapsamındaki bu faktörler öğretmenin öğrenciyi hangi düzeye taşıması gerektiğini göstermesinin yanında öğrenciye tarih dersi kapsamında neler kazanabileceklerini gösteren unsurları da içermektedir. Bunun sonucunda söz konusu öğretmenlerin belirlenen hedefler doğrultusunda çok iyi donanımlı olmaları gerekmektedir. Geçen yıllar içerisinde genel amaçları doğrultusunda tarih eğitiminin değişim gösterdiği ve birçok unsurun bu değişime neden olduğu görülmektedir. İnsanlık için saygılı kişilerin yetiştirilme çabası, yurttaşlık olgusunun aşılana çalışılması, uluslararası yardımlaşmanın geliştirilmesi ve evrensel barış için yapılan çalışmalar bu unsurlar arasında yer almaktadır. Buna ek olarak gelişen sanayileşme, ekonomi, şehircilik ve demokratik anlayışının ilerlemesi gibi etkenler ise gelişmiş toplumlar arasında tarih öğretiminin genel hedeflerini etkileyen diğer faktörler olarak yer almaktadır (Demircioğlu, 2006: 134).

Tarih eğitiminin neyi, nasıl hedeflemesinin açıklık kazanması, bu alanda oluşturulacak programların öncelikli amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yönde çok farklı hedeflerin var olduğunu görmek mümkündür. Tekeli'ye göre bu amaçlar başlıca üç ana başlık altında toplanabilmektedir; bunlardan birincisi, öğrencide tarih bilincinin gelişmesini hedeflemek; ikicisi, öğrencinin çağcıl bir kişilik geliştirmesini amaçlamak ve son olarak yine öğrencinin kapasitesinin daha da gelişmesinin amaçlanması şeklindedir (Tekeli, 2002: 8).

Dance'e (1969) göre tarih eğitiminin temel üç hedefi bulunmaktadır. Bunlardan ilki, öğretmenin öğrenciye aktarması gerektiği bazı geleneksel bilgilerdir. Diğer hedef ise, öğrencinin bugünün tarihiyle birlikte geçmiş yaşantıların da yer aldığını bilmesini sağlamaktır. Son olarak ise, öğrencinin analiz yaparak özelden genele doğru giden tarafsız,

objektif bir yaklaşımı benimsemesinin gerekliliği yer almaktadır. Son hedefin gerçekleştirilmesi esnasında öğretmenin öğrenci üzerindeki katkısı önemlidir.

Bir diğer araştırmacı olan Dilek (2002) tarih öğretiminin hedeflerini genel olarak iki ana başlık altında toplanmaktadır. Bunlardan ilki disiplin için hedefler, diğeri ise sosyal hedeflerdir. Tarih eğitimi programlarındaki özel amaçlara yönelik olarak yapılan bu sınıflandırma, genel anlamda toplumların kültürel değerleri, bilimsel yansımaları ve sosyal açıdan yer alan politikaları, özel olarak ise programları hazırlayanların tarih dersi kapsamında üstlendikleri rollerle açıklanabilmektedir.

Silier'e (2003) göre çağdaş tarih eğitimin amacı ise bireyin sahiplik duygusunu yok etmek değildir. Aksine ona çeşitlilik kazandırarak, başka toplumlarla birlikteliğin sağlanmasıdır. Ayrıca Önen vd.'nin (2010) de belirttiği gibi bir ülke için geleceğin vatandaşlarını yaratmak tarih öğretiminin genel hedefleri arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Tarih dersleri kötü olarak yansıtılmamalı, aksine barışa ve uzlaşmaya giden yolda bir araç olarak kullanılması gerekmektedir.

Strandling (2003) tarih dersi programlarına vurgu yaparak, ilgili programların öğrenciye ulusal kimlik kazandırılmasında, kültürel miras bilincinin uyandırılmasında, demokratik bir yurttaş olmasına zemin hazırlanmasında, farklı kültürdeki toplumlara karşı saygılı ve hoşgörülü olunmasında önemli bir unsur olduklarını belirtmektedir. Tüm bunlarla birlikte öğrencinin güncel olayları anlayabilmesi ve yorumlayabilmesi, tarih duygusunu kazanabilmesi, tarih metodolojisi ile geçmiş ve günümüz arasında ilişki kurabilmesi yine tarih eğitiminin amaçları arasında yer almaktadır. Ayrıca okullarda okutulan tarih derslerinin toplumların geleceklerindeki milli kimliklerin de oluşmasına olumlu veya olumsuz etkileri de bulunmaktadır (Özmatyatlı & Özkul, 2013:3).

Höpken (2003) ise tarih eğitiminin amacını, günümüz yüzyılın ihtiyaçlarına cevap verebilecek, modern, eleştirel düşünebilen aktif bir yurttaş yetiştirebilmek olduğunu ifade etmektedir. Demokratik ve eleştirel yaklaşımları içine alan tarih, sosyal amaçların bireysel düşünce sisteminin geliştirilmesine, öğrencilerin demokrasi toplumlarına ayak uydurabilmesine ve iyi bir yurttaş sıfatının kazandırılmasına katkı koymasından önem taşımaktadır (Dilek, 2002: 44).

Tarih Öğretiminde Ders Kitaplarının Önemi

Ders kitapları, ders programları ile öğrenciler arasındaki bir araç olarak yer almasının yanında öğretmenlere yardımcı olabilecek materyaller olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında ders kitapları öğrencilerin sınıf içerisinde öğretmenlerin aktardıklarını takip

edebilecekleri veya gerektiğinde tekrarlarına başvurabilecekleri bir kılavuz olarak da yer almaktadır (Safran, 2009: 21).

Özalp'a (2000) göre, tarih ders kitapları içerik açısından incelendiği zaman kitaplar içerisinde yer alan bilgilerin bilimselliğinin olması gerekmektedir. Ayrıca içerik, ideolojik yaklaşımları barındırmamalı, konular ise mantıksal bir bütünlük çerçevesi kapsamında ve neden-sonuç ilişkisi içerisinde verilmesi gerekmektedir. Ezbere dayalı tarih bilgisi yerine, önemli sayılabilecek tarihi olayların ve olguların içerikte yer almasının gerekliliği söz konusudur. Ders kitaplarında kullanılan görsel materyaller (harita, resim, grafik, şekil) ve renkler öğrencide ilgi uyandıracak biçimde olmalı ve kullanılan dil-anlatım, öğrencinin seviyesine, yaşına göre düzenlenerek yalın ve net bir şekilde olmalıdır.

Özbaran'ın (2003) da ifade ettiği üzere, günümüzde tarih ders kitapları aracılığıyla uygulanmak istenen ders programlarının ideolojik, politik ve pedagojik açılarının aktarımı sağlanmaktadır. Özbaran'a göre iyi bir tarih ders kitabı şu şekilde olmalıdır;

- Tarih ders kitapları bir ekip çalışması halinde ortaya koyularak *tek boyutluluktan* kurtarılmalıdır.
- Söz konusu dersle ilgili müfredatın incelenerek, içeriğin oluşturulması gerekmektedir.
- Buna ek olarak, ortaya koyulan yeni araştırmaların yansıtılması da gerektiği gibi içeriğin hedeflenen grubun pedagojik düzeyine uygun olmalıdır. Kullanılacak olan dil yaş grubuna uygun olarak verilmelidir.
- Uygun resimler seçilerek çok yönlülük sağlanmalıdır.
- Ders kitaplarında farklı uluslara, toplumlara ve coğrafyalara da yer verilerek çeşitlilik ortaya koyulmalıdır.
- Ders kitaplarıyla öğrencilere çok perspektiflik kazandırılmaya çalışılarak empati kurma becerisinin geliştirilmesine ve önyargıların oluşmamasına önem verilmelidir.
- Tarih ders kitaplarında yer alan metinler gerektiği yerde konuya uygun olarak çeşitli kaynaklar aracılığıyla desteklenmelidir.
- Kitaplarda yer alacak olan metinler öğrencide eleştirel düşünme becerisini geliştirecek düzeyde olmasının yanında uygun örneklerle desteklenmelidir.
- Görsel açıdan; haritalar, tablolar, şekiller vb. öğeler öğrenimi kolaylaştıracak düzeyde olmalıdır.

Tüm bunlara ek olarak Kabapınar'ın (2006) da aktardığı gibi oluşturulacak olan tarih ders kitaplarının ve eğitim materyallerinin belirlenmesinde öğrencilerin yaş düzeyleri dikkate alınmasının gerekliliği söz konusudur. Buradan yola çıkılarak öğrencinin sorgulamasını hedefleyen temel bilgilerin tarih ders kitaplarında yer aldığı bilinmektedir. Bununla birlikte öğrencinin aktarılacak olan bilgilere eleştirel gözle bakabilmesi sürecine katkı koyacak olan ek görsel ve yazılı materyaller tarih ders kitapları sayesinde öğrenciye sunulması gerekmektedir. Tamçelik (2009) ise tarih ders kitaplarının gerek siyasi gerekse askeri tarih yanında toplumların kültürel değerlerini de kapsayacak şekilde bir sentez oluşturarak hazırlanması gerektiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, tarih eğitimi esnasında öğrencilere ahlaki değerlerin ne şekilde aktarılabilmesine dikkat edilmesi gerekmektedir.

Vigander (1969) ise tarih ders kitapları içerisinde barındırdığı farklı ülkelerin tarihlerini aktarırken bunun hoşgörü çerçevesinde verilmesi gerektiğinin önemini vurgulamaktadır. Ayrıca aktarılan tüm tarihi olaylar bilimsel olmasının gerekliliği yanında tarihi konularında tarafsız, objektif olarak verilmesi önemlidir. Benzer bir yorumda bulunan Bruley'e (1969) göre ise tarih ders kitaplarının propagandalardan uzak bir şekilde ortaya konulması gerekmektedir. Tarih dersleri esnasında savaş konularının anlatımı sırasında öğretmenlerin, savaşların siyasi yönünden çok ekonomik ve nüfus etmenlerini açıklayabilmesi ve bunları açıklarken de ulusal görüşlerden uzak durması gerektiği vurgulanmaktadır.

Tüm bunlara ek olarak UNESCO, ders kitaplarının düzenlenmesi adına yapılan çalışmalara katkı sağlayanlarla iletişime geçerek tüm dünyayı kapsayacak şekilde konferanslar düzenlemeyi kendine görev edinmektedir. Böylece UNESCO'nun düzenlemiş olduğu iki seminerin Avrupa ders kitaplarının reform çalışmalarına olumlu katkısı olmuştur (Schueddekopf, 1969: 20). 1950 yılına tarihlenen ilk seminer, Brüksel Üniversitesi'nde tarih ders kitaplarının geliştirilmesi adına gerçekleştirilirken ikinci seminer ise 1951 yılı içerisinde Sevres'de gerçekleştirilerek tarih öğretimi konusu ele alınmıştır (Schueddekopf, 1969: 19). Bu seminerler sayesinde, ortaya koyulan birçok görüş ve fikir ile ders kitaplarının tekrardan gözden geçirilmesi adına ikili ülkeler arasında kolaylık sağlaması açısından çeşitli anlaşmalara varılmıştır. Bu konferansla ulaşılmak istenilen esas hedef, dünya çapında yer alan tüm ülkelerdeki ders kitaplarının ve eğitim programlarının tarafsız bir şekilde yer almasını sağlamaktır (Schueddekopf, 1969: 20).

21 Nisan 1993 tarihinde bölgesel tarih öğretmenleri birliklerinin bir araya gelerek oluşturdukları *Euro Clio* olarak bilinen ve 40'ı aşkın ülkeden yaklaşık 65.000 tarih öğretmenin katılımıyla oluşan resmi birlik tarafından hazırlanan bir bildiri ile tarih ders kitaplarının nasıl olması gerektiği açıklanmaktadır. Buna göre ilk olarak; bu ders kitaplarının sınırlarının zorlayıcı olmaması gerekmektedir. Yani kesin yargılarda bulunmamakla birlikte

öğrencileri bireysel araştırma yapmaya teşvik edici özelliklerin olmasının önemi vurgulanmaktadır. Ayrıca öğrencilerde eleştirel düşünme becerilerinin geliştirebilmesine katkıda bulunulması öngörülmektedir. Ders kitaplarının nasıl olması gerektiği konusundaki bir diğer husus ise, ders içerisinde kullanılan yardımcı materyallerin aktif ve yaratıcı olmalarının gerekliliğidir. Bununla birlikte öğrenci, bağımsız bir şekilde öğrenme kabiliyetini geliştirebilmesinin ve ders kitaplarını rahatlıkla kullanabilmesinin önemi söz konusudur. Ayrıca öğrenme süreci esnasında öğrencinin olayları yaşayarak, bireysel deneyimlerinden yararlanmasının önemi büyüktür. Ders kitaplarının öğrencilerde becerilerinin gelişmesine katkıda bulunması önemli bir husus olarak görülmektedir. Bunların yanında, ders kitaplarının çeşitli etkinliklerle zenginleştirilerek öğrencinin derslerde aktif bir şekilde yer alması gerekmektedir. Bundan yola çıkarak, ders kitaplarında tarih yazımı ve pedagojik olguların en son gelinen durumu içermesi önemli bir noktayı teşkil etmektedir. Kitapların doğru, net ve gerçekçi bilgilerle donatılması önemlidir. İçerik açısından yer alan bilgilerin doğru olması gerektiği gibi, kitaplarda milliyetçi önyargılara yer verebilecek ifadeler de barındırmaması ve ders kitaplarının çok yönlü bakış açısı ile verilmesi öncelikli konular arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda kitaplarda, çeşitli ideolojileri veren kaynakçaların kullanılmasının tercih edilmesi önemlidir. Önyargı ve kesin ifadelerle yer verilmemesi, esnek anlatımlar kullanılmasının önemi söz konusudur. Tarih eğitimi kapsamında yer alan sosyal ve kültürel gibi farklı alanların aktarımına da dikkat edilmesi gereken konular arasındadır. Önemli noktalar arasında yer alan bir diğer özellik ise, kitapların belirlenen yaş grubunun yeteneklerine göre hazırlanmasının önemidir. Bununla birlikte hedef kitleyi oluşturan okuyucunun seviyesi temel alınarak yaş özelliklerine göre bir anlatım tercih edilmesine özen gösterilmesi gerekmektedir. Ders kitaplarının tarih ders programlarıyla bir bütün halinde tasarlanarak içerik açısından gerek metin gerekse görsel alanlarda çekici unsurlarla donatılmasına özen gösterilmesi önemli bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarih ders kitaplarının bilgi, iletişim teknolojisi araç gereçleriyle ve yardımcı materyallerle ilişkilendirilmesinin ve diğer alanlardaki derslerle ortak çalışmalara imkân verecek nitelikte hazırlanmasının gerekliliği vurgulanmaktadır (Rec 2001, 2003: 211-212).

Tarih Öğretiminde Tarih Öncesi Çağların Önemi

Tarih eğitimi kapsamında tarihsel kronolojinin daha kolay anlaşılabilirliğinin sağlanması amacıyla zaman açısından devirlere ayrılmaktadır. Şimşek'e göre Batılı medeniyetlerin, Avrupa'ya göre yazılı devirlerin daha sonradan başladığı toplulukların veya sözlü kültür olgusunun daha yaygın olduğu toplumların açılımını yapmak amacıyla ortaya koydukları bazı tanımlamalar söz konusudur. Bunlar arasında ilkel insan betimlemesi, mağara adamı veya kadını vahşi olarak genellikle yarı çıplak şekilde verilmesi yer almaktadır. Buna

ek olarak uzun yıllar boyunca ders kitaplarında bu şekildeki betimlemelere yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte öğrencilerde tarih öncesi devirlerle ilgileri bilgilerin genellikle ilkel yaşam adı altında verildiği bilinmektedir (Şimşek, 2011: 921).

Bunun sonucunda tarih öncesi çağlar veya antik çağ kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi ve öğrenilmesi açısından arkeoloji bilimi ile ortaklaşa bir eğitim stratejisi uygulanarak bireyin daha verimli bir şekilde olayları kavrayabilmesinin sağlanması gerekmektedir. Bu açıdan bireyin gelişim sürecinde, geçmiş yaşantılar hakkında daha doğru bir bilgi edinebilmesi açısından arkeoloji biliminin katkısı yadsınamaz. Nitekim bu katkının okullardaki tarih eğitimi içerisinde yer alması mümkündür (Şimşek, 2011: 924). Uçankuş (2000) arkeoloji bilimini;

“Arkeoloji, tarihin laboratuvarı, ışığı ve belgeliğidir. Arkeoloji, insanın ve uygarlığın doğuşunu, gelişimini, evrimini, çöküşünü, yeniden çıkışını araştıran, ölçen, kazın, yazan ve yorumlayan bir bilimdir.”. Ayrıca, “Arkeoloji, antik toplumlar ve kültürler hakkında, mümkün olduğu kadar çok bilgi edinmek ve böylece eski yaşayışı yeniden inşa etmek, canlandırmak amacıyla toplum ve insan kalıntılarını ‘metodolojik ve sistematik’ olarak incelemesini yapan bir bilimdir.”

şeklinde tanımlamaktadır. Arkeoloji aracılığıyla geçmişte yer alan ticaret, sanat, araç-gereçler, düşünce gelişimi, insan doğası ve evrimi hakkında yorumlar yaparak fikir yürütüp bunları kavrayabiliriz. Arkeoloji bilimi sayesinde insanlık ve toplum konularına karşı daha bilgili ve anlayışlı olmamız sağlanabilmektedir.

Şimşek’e (2011) göre ise arkeoloji, kazı tekniklerini kullanarak insanın uzak geçmişini irdeleyen bilim dalıdır. Yazının yer aldığı dönemlerde meydana gelen olaylar ise tarih biliminin alanıdır. Geçmiş irdelemek adına her iki bilim dalının da önemi yadsınamaz. Tarih eğitimindeki yapılandırmacı yaklaşım kişilere geçmişlerini daha iyi anlayıp yorumlayabilmeleri açısından yardımcı olmaktadır. Bu yaklaşım kişinin gerek bir tarihçi gerekse bir arkeolog gibi düşünmesini ve hareket etmesini hedeflemektedir. Buna ek olarak deneysel arkeoloji ise bu yöndeki tekniklerden biridir. Böylelikle geçmiş, bireyin zihninde daha doğru bir şekilde canlanmasıyla birlikte arkeoloji biliminde yer alan araştırma teknikleri sayesinde bireylerin gerek mantıksal düşünme gerekse araştırma becerilerinin geliştirilmesini sağlayabilmektedir. Tarihöncesi ve yazılı devirlerde yer alan toplumlara ait bilgilerin elde edilmesinde arkeoloji büyük bir önem taşımaktadır. Bu alandaki birçok kalıntı durumunda olan alet, eşya ve yapılar ise alanın uzman kişilerce yani arkeologlar sayesinde ortaya çıkartılarak incelenmesi ile geçmişteki toplumların yaşayışları hakkında bilgiler edinmemize katkı sağlamaktadır. Arkeologların genellikle çalışma alanlarını geçmişteki toplumların

yaşadığı düşünölen yerleşim birimleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, tarih bilimi ile iç içe olan arkeoloji, sadece tarih öncesi çağlarla değil zamansal kronoloji kapsamında her dönemde ilgilenerak tarih alanı ile iş birliği içerisinde yer almaktadır. Yazılı belgelerin yer almadığı veya yetersiz kaldığı noktalarda arkeoloji bilimi, alanındaki araştırma tekniklerini kullanarak geçmişte yaşamış toplumların maddi kültür unsurlarını ortaya koyarak, anlaşılmasını sağlayarak, tarih alanı için ihtiyaç duyulan bilgilerin aktarılmasına katkıda bulunmaktadır. Tarih yazımına katkısı yadsınamaz olan arkeolojinin, tarih öğretimi açısından da önemi büyüktür.

Türkiye’de 2008 yılında geliştirilen yeni ortaöğretim tarih ders programlarıyla birlikte zaman ve kronoloji algısı, kanıtların analiz edilmesi gibi hedeflerin yer aldığı görölmektedir. Buna bağlı olarak tarih eğitimi kapsamında gerek tarih gerekse arkeoloji tekniklerinin ve bulgularının birlikte yer alması verimli bir öğretim süreci açısından önemlidir (Şimşek, 2011: 928).

Şimşek’e (2011) göre kanıtın temel alındığı öğrenme anlayışı ise, bireylere birer tarihçi gibi olayları anlayabilmeyi ve yorumlayabilmeyi öğretilbilmek, bireylere hemen hemen tarihinin yerine getirdiklerini yaptırabilmek ve ileride tarihçi gibi davranılmasını kazandırmak ile açıklanabilmektedir. Bu bağlamda arkeolojinin tarih eğitimine olan katkısı öğrenci açısından iki değişik olguyla açıklanabilmektedir. Birincisi, öğrencilerin arkeologların çalışma alanı olan kazı alanlarını ziyaret ederek, bu alanları bizzat görerek incelemesi ve yorumlaması şeklindedir. İkincisi ise, öğrencilere uygun olarak hazırlanan deneysel arkeoloji olarak adlandırabileceğimiz yapay kazı ortamlarının hazırlanması şeklindedir. Arkeolojinin alt başlıklarından biri şeklinde olan deneysel arkeoloji, geçmişteki olayları veya durumları tekrardan kurgulayarak dönemin yaşam şekli hakkında fikirler ortaya koyup bilgi edinmesini sağlayan bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer olgu ise, tarih öncesi devirlere ilişkin olarak sınıfça kanıta dayalı öğrenme olgusunu gerçekleştirmek adına yapılacak olan farklı etkinliklerle arkeolojinin tarih eğitimine olan katkısının ortaya koyulmasıdır.

Bu bağlamda günümüzde birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi Türkiye’de de bu amaç doğrultusunda çeşitli deneysel arkeoloji etkinlikleri öğrenciler için düzenlenmektedir. Bu etkinliklere Türkiye çapında örnek verecek olunursa İzmir’in Bornova İlçesinde yer alan ve Neolitik Dönem’e tarihlenen Yeşilova Höyüğü kazı alanında oluşturulan yapay Neolitik Dönem köy canlandırması bu bağlamda iyi bir örnektir.. Öğrencilerin burayı ziyaret ederek bu çerçevede gerçekleştirilen drama etkinlikleri ile dönemin yaşam tarzını daha iyi anlayabilmeleri ve öğrenebilmeleri hedeflenmektedir. Bu doğrultuda etkinliklere başlamadan önce bu yönde oluşturulan proje kapsamında okullara gidilerek öğrencilere konuyla ilgili dönem hakkında bilgilendirici sunumlar yapılarak genel anlamda ön bir fikre sahip olmaları

amaçlanmaktadır. Daha sonra öğrencilere dönemi yansıtan kıyafetler giydirilerek Neolitik Dönem içerisindeki yaşam tarzını bire bir yaşamaları fırsatı verilerek o dönem insanı yerine kendini koyup daha iyi öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmaktadır.

Sonuç olarak tarih ve arkeoloji bilimi arasındaki bağlantı, arkeoloji alanının tarihe sunduğu buluntu ve değerlendirmelerle açıklanabilmektedir. Buna ek olarak, tarih disiplininin içerisinde yer alan karşılaştırma, yorum ve sentez yapabilme gibi niteliklerin arkeoloji bilimine katkısı söz konusudur (Uçankuş, 2000: 8).

Kuzey Kıbrıs'ta Okutulan Kıbrıs Tarihi Ders Kitapları

Kuzey Kıbrıs'ta okutulan Kıbrıs Tarihi dersi kapsamında bulunan kitaplar dört dönem içerisinde incelenebilmektedir: I. 1971-2004, II. 2004-2009, III. 2009-2016 ve IV. 2016-günümüz. Kuzey Kıbrıs'ta 2004 yılından itibaren Annan Planı referandum süreci kapsamında Kıbrıs Türk Tarihi Eğitimi ve okullarda okutulan ders kitapları reform sürecine girmiştir. Referandum süreci öncesinde iktidarda yer alan dönem hükümeti, 1971 yılından 2004 yılına kadar okutulan Vehbi Zeki Serter'in yazdığı Kıbrıs Tarihi ders kitaplarını iptal etmiş ve yeni ders kitapları hazırlattırılmıştır. Adanın kuzeyinde yer alan bazı siyasi gruplara göre 2004 yılında hazırlanan Kıbrıs Tarihi ders kitaplarının 2004 öncesinde yer alan ders kitaplarına göre milliyetçi öğelere yer vermeden hazırlanmışlardır. 2004 yılında hazırlanan Kıbrıs Tarihi ders kitapları öğrenci merkezli olup eleştirel düşünebilme becerisinin kazandırılmasını ve farklı bakış açısıyla bakabilmeyi hedefleyen amaçlar doğrultusunda tasarlanmıştır. 2004 yılında yeni hazırlanan eğitim programlarıyla ve yenilenen tarih ders kitaplarıyla birlikte öğretmen merkezli eğitim anlayışı yerine öğrenci merkezli bir anlayış benimsenerek tarih eğitimi sisteminde yeniliklere gidilmiştir (Latif, 2010a: 99).

2004 yılında yeni hazırlanan "Kıbrıs Tarihi 1. Kitap" olarak yer alan ders kitaplarında ve tarih ders programlarında siyasi tarih yanında Kıbrıs kültür-uygarlık tarihi de verilmeye çalışılmıştır. Her iki konunun da birbirinden ayrılması gerektiğine karar verilmiştir. Bunun sonucunda tarih ders kitaplarında ilk olarak siyasi olaylar anlatılırken daha sonra sosyo-kültürel hayat hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır (Tamçelik, 2009: 2189). Bununla birlikte 2004-2009 yılları arasında okutulan Kıbrıs Tarihi ders kitapları kapsamında öğrenci merkezli bir eğitim modelinin teşvik edildiği öğretmenler tarafından ifade edilmektedir. Ayrıca sistemin getirdiği ile okullarda yer alan Kıbrıs Tarihi dersine ayrılan zamanın haftada 40 dakikalık bir süreç olarak belirlendiği bilinmektedir. Bu nedenle sürenin kısa olması ile birlikte tarih eğitimcileri bu yeni eğitim anlayışını tam olarak uygulayamamıştır. Dolayısıyla öğretmenler, ders kitaplarında yer alan başlıca yerleri kendilerinin merkezinde vermek zorunda bırakılmışlardır (Psaltis vd., 2011: 13).

19 Nisan 2009 yılına gelindiği zaman adanın kuzey kesiminde gerçekleştirilen genel seçimler sonrası iktidara gelen siyasi güçler mevcut tarih ders kitaplarının kaldırılarak yeniden yazılmasını kararlaştırmıştır. Bunun üzerine yeni ders kitaplarının hazırlanması adına söz konusu yönetim tarafından yeni bir komisyon kurulmuştur (Latif, 2010b: 6-8). Latif'in (2010a) de aktardığı gibi 2009 Nisan ayına gelindiği zaman Kuzey Kıbrıs'ta gerçekleştirilen genel seçimler sonrası iktidara geçen siyasi güçler, 2004 yılına değişime giden tarih ders kitaplarının okutulmamasına karar vererek yeni bir komisyon oluşturup 2009 yılı Eylül ayına kadar "Kıbrıs Türk Tarihi 6. Kitap" adındaki ders kitaplarını hazırlattırıştır. 2009 Eylül ayı yeni öğretim yılında okutulmaya başlanılan tarih ders kitaplarının 100 günlük gibi kısa bir sürede hazırlanmıştır.

Latif (2010a), 2009 yılında hazırlanan yeni tarih ders kitaplarında öğrenci merkezli bir anlayışın aksine etnik merkezli ve milliyetçi bir anlayışa sahip eğitim modelinin benimsendiğini ve ön plana çıktığını belirtmektedir. Yine bu kitaplar, adada yer alan her iki toplumun ortak değerlerinden çok Kıbrıslı Türklerin mücadele yılları içerisinde günlük hayatta karşılaştıkları sosyal, siyasi ve askeri olaylara tarih kapsamında yer verilmektedir. 2009 yılında yeniden derlenen ders kitaplarının görsel boyutlarının çok iyi olmamasıyla birlikte öğrenci odaklı görsel materyallerden yoksun olduğu aktarılmaktadır. Öğrenciyi eleştirel gözle bakabilmeye ve yorum yapmaya teşvik edebilecek öğelerden çok milliyetçi anlatımı destekleyecek materyallerin tercih edildiği görülmektedir.

YÖNTEM

Bu çalışmada 2004-2009 ve 2009-2016 yılları arasında orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ile Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitapları kapsamında yer alan tarih öncesi devirleri içeren II. Üniteler içerik açısından değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Amacı ve Alt Amaçlar

Çalışmada öncelikli olarak 2004-2009 yılları arasında Kuzey Kıbrıs'ta orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 yılları arasında Kuzey Kıbrıs'ta orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarının tarih öncesi çağlarını içeren ünitelerinin öğretmen görüşleri doğrultusunda içerik açısından karşılaştırılarak değerlendirilmesi hedef alınmıştır. Bir diğer amaç ise söz konusu ders kitaplarının tarih öncesi çağları içeren ünitelerinin araştırmacı tarafından kavramlar, beceriler ve görseller gibi kriterler açısından içerik analizlerinin yapılarak değerlendirilmesidir. Buna göre alt amaçlara bakıldığı zaman;

1. 2004-2009 ve 2009-2016 yılları arasında okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ile Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarının tarih öncesi çağları içeren ünitelerinin içeriğine ilişkin öğretmen görüşleri;
 - a. Hazırlık çalışmaları
 - b. Kazanımlar
 - c. Sunulan bilgilerin niteliği
 - d. Dil ve anlatım biçimi
 - e. Etkinlikler
 - f. Yardımcı materyal, araç-gereçler
 - g. Görseller açısından nasıldır?
2. 2004-2009 ve 2009-2016 yılları arasında okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ile Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarının tarih öncesi çağları içeren ünitelerinin;
 - a. Kavramlar
 - b. Görseller
 - c. Öğrencilerde geliştirilmesi amaçlanan beceriler açısından niteliği nasıldır?

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemleri yer alarak her iki araştırma modelini içerisinde barındıran karma araştırma modeli kullanılmıştır. Araştırmanın nicel bölümünde orta dereceli okullarda tarih dersi verebilecek niteliklere sahip öğretmenlere yönelik olarak 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarındaki tarih öncesi çağları içeren ünitelerin içerik açısından incelenmesini hedef alan bir görüş formu kullanılmıştır. Çalışmanın nitel bölümünde 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarındaki tarih öncesi çağları içeren üniteler araştırmacı tarafından belirli kriterler temel alınarak doküman analizi modeli kullanılarak incelenip değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Evreni

Çalışmanın nicel bölümünde evreni, 2015-2016 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde (Mart-Nisan-Mayıs) Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'na bağlı Lefkoşa, Gazi Mağusa, Girne ve Güzelyurt'ta olmak üzere toplam 4 ilçede yer alan özel ve devlet okullarındaki ortaokul ve liselerde görev yapan toplam 67 tarih öğretmeni oluşturmaktadır.

Çalışmanın nitel bölümünde ise evreni, 2004-2009 yıllarında yaş ortalaması yaklaşık 11-12 olan orta öğretim 6. sınıflara yönelik okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 yılları arasında yine yaş ortalaması yaklaşık 11-12 olan orta öğretim 6. sınıflara yönelik

okutulan Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarında yer alan tarih öncesi çağları içeren konular kapsamındaki II. üniteler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada nitel verileri elde edebilmek için doküman analizi kullanılmış olup çalışma esnasında veri toplama araçlarının belirlenmesi konusundaki güvenilirlik ve geçerlilik olguları çalışmanın daha önceden çalışılmamış ve konu alanında belirlenmiş herhangi bir veri toplama aracının yer almamasından dolayı bu alanda uzman kişiler tarafından görüş alınarak belirlenmiştir.

Çalışmanın nicel bölümünde ise veri toplama aracı olarak uzman kişiler tarafından görüş alınarak hazırlanan öğretmen görüş formu kullanılmıştır. İlk olarak araştırmaya katılacak olan öğretmenlerle ilgili *Kişisel Bilgi Formu* içeren bu görüş formunda öğretmenlere;

- Cinsiyet,
- Yaş,
- En son mezun olduğu öğrenim kurumunun derecesi,
- Mesleki kıdem,
- Mezun olduğu bölüm ve
- Çalıştığı eğitim kurumunun niteliği şeklinde sorular sorulmuştur.

Öğretmen görüş formunun diğer bölümünde ise, 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarında *Tarih Öncesi Çağlarda Kıbrıs Adası* ünitelerine ilişkin içerik ile ilgili 25 adet soru sorulmuştur. 1 ile 5 puan arasında değişen puanlamada 1 en düşük, 5 ise en yüksek değere sahiptir. Yel (2003) ve Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı'na hazırlanan Ortaöğretim Tarih (9, 10 ve 11. Sınıflar) ve Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Taslak Ders Kitapları İnceleme, Değerlendirme Ölçütleri ve Puantajı kaynaklarından uygun ölçütler temel alınarak 25 soruluk görüş formu hazırlanmıştır. Çalışmada veri toplamak için oluşturulan öğretmen görüş formunda, 5'li Likert tipi temel alınmıştır. Buna göre puanlama; Hiç=1, Az=2, Orta=3, Çok=4 ve Tamamen=5 şeklindedir.

Veri Toplanması

Çalışmanın nitel bölümünde verilerin toplanması amacıyla doküman analizi kullanılmıştır. Buna göre, 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitaplarında *Tarih Öncesi Çağlarda Kıbrıs Adası* üniteleri kavramlar, görseller ve beceriler yönünden incelenmiştir. Çalışmanın bir diğer bölümünü oluşturan nicel bölümde ise, söz konusu öğretmen görüş formu ile ilgili olarak gerekli izinler KKTC Milli Eğitim,

Gençlik ve Spor Bakanlığı Genel Ortaöğretim Dairesi Müdürlüğü'nden alınmış olup orta dereceli okullarda tarih dersi verebilecek niteliklere sahip tarih öğretmenlerinin isteklerine göre cevaplanmışlardır.

Verilerin Çözümlemesi

Çalışmanın nitel bölümünde verilerin çözümlenmesi amacıyla betimsel analiz yöntemi kullanılarak elde edilen bulguların düzenlenip yorumlanması sağlanmıştır. Bu amaçla söz konusu ders kitaplarının II. ünitelerinin içerik açısından değerlendirilmesi için bazı kriterler temel alınmıştır. Bunlar;

1. Söz konusu ünite içerisinde yer alan kavramlarla ilgili olarak;
 - 1.1. *Buldukları sayfa içerisinde anlamları verildi mi?*
 - 1.2. *Kitabın sözlük bölümünde tanımlamalarına yer verildi mi?*
 - 1.3. *Verilen açıklamanın uzunluğu nedir?*
 - 1.4. *Görsel unsurlarla desteklendi mi?*
 - 1.5. *Öğrencinin anlayabileceği düzeyde mi?*
2. Söz konusu ünite içerisinde yer alan görsellerle ilgili olarak;
 - 2.1. *Açıklaması verildi mi?*
 - 2.2. *Renkli şekilde verildi mi?*
 - 2.3. *Buluntu resmi ise nereden çıkartıldığı ve hangi müzede sergilendiği verildi mi?*
 - 2.4. *Konuyla bağlantılı olarak verildi mi?*
3. Söz konusu ünite içerisinde yer alan ifadelerle öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler nelerdir?

Çalışmanın nicel bölümünde verilerin çözümlenmesi söz konusu her iki ders kitabı II. ünitelerinin içerik açısından karşılaştırılmasının puanlamasını yapabilmek için yüzdellik, standart sapma ve aritmetik ortalama SPSS 15.0 programı kullanılarak ortaya koyulmuştur. Elde edilen verilerin değerlendirilmesi ise beşli dereceli Likert tipi ölçme aracı kullanılarak elde edilmiştir.

BULGULAR VE SONUÇ

Nicel Bulgular

Araştırmanın nicel bölümünü oluşturan öğretmen görüşleri doğrultusunda ortaya koyulan ortalama ve standart sapma yüzdelliklerine ait sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen Görüşlerine Göre Sonuçlar

Ölçütler		X	SS
I. Tarih Öncesi Çağlarda Kıbrıs Adası Ünitesine İlişkin İçerik			
1. Kitaptaki içerik ile kazanımlar arasındaki ilişki tutarlıdır.	2005-2009	3.33	0.77
	2009-2016	3.24	0.91
2. Konular programın öngördüğü kazanım ve becerileri kazandıracak niteliktedir.	2005-2009	3.12	0.87
	2009-2016	3.17	0.94
3. Ünite içerisindeki alt başlıklar, kazanım ve içeriği destekleyecek niteliktedir.	2005-2009	3.36	0.87
	2009-2016	3.32	0.98
4. Ünite başında hazırlık çalışmalarına yer verilmiştir.	2005-2009	2.69	1.13
	2009-2016	3.22	1.15
5. Hazırlık çalışmaları öğrencileri konuya hazırlayarak, araştırmaya, düşünmeye ve inceleme yapmaya yönlendirecek şekilde düzenlenmiştir.	2005-2009	2.90	1.08
	2009-2016	2.93	1.06
6. Üniteler betimleme, tartışma, açıklama gibi değişik anlatım biçimleri ile tanıtılmıştır.	2005-2009	3.00	0.94
	2009-2016	2.93	1.03
7. Ünitelerde anlamayı, öğrenmeyi sağlayıcı sorular yer almaktadır.	2005-2009	3.10	1.06
	2009-2016	3.24	0.94
8. Üniteleri özetleyen şemalardan yararlanılmıştır.	2005-2009	2.97	1.21
	2009-2016	3.13	1.13
9. Öğrencileri cesaretlendirmek için çalışma stratejileri önerilmiştir.	2005-2009	2.39	1.07
	2009-2016	2.37	0.97

10. Ünite pekiştirici etkinliklerle desteklenmiştir.	2005-2009	2.61	1.11
	2009-2016	2.69	1.16
11. Başlıklar konuya uygundur.	2005-2009	3.82	0.89
	2009-2016	3.75	0.99
12. Başlıklar anlaşılırdır.	2005-2009	3.79	0.88
	2009-2016	3.70	0.98
13. İçerik bilimsel hata ve bilgi hatası yapılmadan düzenlenmiştir.	2005-2009	3.31	0.80
	2009-2016	3.13	0.83
14. Konu bütünlüğü sağlanmıştır.	2005-2009	3.48	0.79
	2009-2016	3.53	0.90
15. Konuların işlenişinde açıklayıcı, tamamlayıcı, destekleyici ve eğitici nitelikteki öğretime yardımcı unsurlara (bulmaca, çizelge, modeller, diyagram, fotoğraf, grafik, hikâye, şarkı, kroki, poster, şekil, şema, tablo, harita vb.) yer verilmiş ve çeşitlilik sağlanmıştır.	2005-2009	3.15	1.10
	2009-2016	3.32	1.05
16. İşlenişte yer verilen mektup, günlük ve gazete gibi belgeler birinci eldendir.	2005-2009	2.72	1.13
	2009-2016	2.55	1.06
17. İşlenişteki her türlü yönlendirmeler açık, anlaşılır ve doğrudur.	2005-2009	3.12	0.77
	2009-2016	3.20	0.86
18. Anlatımlarda bilgi eksiklikleri ve bilgi tekrarları yer almamaktadır.	2005-2009	3.12	0.77
	2009-2016	3.17	0.93
19. Anlatımlarda neden- sonuç ilişkisi sağlanmıştır.	2005-2009	3.49	0.84

	2009-2016	3.30	0.97
20. Anlaşma ve antlaşma maddeleri, sözleşme, genelge, bildirme vb. resmî belgeler aslına uygun verilmiştir.	2005-2009	3.15	1.09
	2009-2016	3.02	1.10
21. Alıntı metinler ve sözler aslına uygun verilmiştir. Özetleme, kısaltma ve düzenleme yapılırken metinlerin aslına bağlı kalınmıştır.	2005-2009	3.30	0.89
	2009-2016	3.17	1.02
22. İçeriğin anlatım dili, kişi, kurum, yer vb. adları; kavram, terim vb. tarih literatürüne uygun olarak verilmiştir.	2005-2009	3.55	0.76
	2009-2016	3.42	0.89
23. İçeriğin anlatım dili objektiftir.	2005-2009	3.52	0.89
	2009-2016	3.15	1.18
24. Anlatım, çelişki ve yanlış anlamaya neden olmayacak şekilde düzenlenmiştir.	2005-2009	3.34	0.86
	2009-2016	3.12	1.08
25. Anlatımlarda kronoloji göz önünde bulundurulmuştur.	2005-2009	3.84	0.81
	2009-2016	3.91	0.83

Çalışmanın nicel bölümünde öğretmen görüşlerinden elde edilen verilere göre orta dereceli okullarda okutulan, 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitabındaki *II. ünite: Tarih Öncesi Çağlarda Kıbrıs Adası* ünitesi içeriğinin 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ders kitabındaki *II. ünite: Tarih Öncesi Dönemler* ünitesine göre daha olumsuz değerlerin yer aldığı görülmektedir.

Fakat söz konusu her iki ders kitabı içerisindeki II. Ünitelerin içerikleriyle ilgili en yüksek değere sahip olan 25., 11. ve 12. Maddelerin aynı olması oldukça ilginçtir. Buna göre bu maddelerde yer alan ifadelerin, söz konusu her iki ders kitabı için geçerli olduğunu ve benzerlikler gösterdiğini söylemek mümkündür.

Bir diğer dikkat çekici nokta ise, yine her iki ders kitabı için en az değere sahip olan 9. ve 10. Maddelerin benzerlik göstermesidir. Bu maddelere göre, öğretmen görüşleri kapsamında söz konusu her iki ders kitabı için tarih öncesi çağları içeren ünitelerde pekiştirici

etkinliklerin ve çalışma stratejilerinin oldukça yetersiz olduğu ifade edilmektedir. Buna ek olarak, 4. Maddede yer alan “*Ünite başında hazırlık çalışmalarına yer verilmiştir.*” ifadesinin değerinin 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ders kitabı için düşük olması ve söz konusu ders kitabı içerisinde II. ünite başında böyle bir etkinliğe yer verilmemesi arasında doğru orantının olduğunu söylemek mümkündür.

16. Maddede yer alan “*İşlenişte yer verilen mektup, günlük ve gazete gibi belgeler birinci elden dir.*” İfadesinin değeri ise 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitabı için düşük olması ile söz konusu ders kitabı içerisinde bu yöndeki belgelere yer verilmemesi arasında doğru orantının olduğu görülmektedir.

9. ve 5. Maddelerinin ise söz konusu her iki ders kitabı için birbirine yakın değerlerde bulunması öğretmen görüşlerinin bu doğrultuda benzer özellikler gösterdiği görülmektedir.

Nitel Bulgular

2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ders kitabı içerisinde tarih öncesi çağlara ilişkin konuların işlendiği üniteyle ilişkin olarak verilen kavramların 6. sınıf öğrenci düzeyine uygun olmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca söz konusu ders kitabı ile ilgili ünite içerisinde kullanılan dilin yine 6. sınıf düzeyindeki bir öğrenci için ağır olduğu görülmektedir. Tarih öncesi çağları içeren II. ünite kapsamında yer alan görsellerin ise yerinde kullanılarak oldukça nitelikli verildiği görülmektedir. Bu anlamda ünite içerisinde kullanılan fotoğraflar, rekonstrüksiyonlar genellikle açıklayıcı ifadelerle verilmektedir. Yine aynı şekilde II. ünite, öğrencilerde ortak temel becerilerin geliştirilmesine yönelik eleştirel düşünme yetilerinin kazandırılması açısından bu doğrultuda olgulara yer verilmektedir. Söz konusu ünite sonunda ölçme ve değerlendirme sorularının yer almaması ise 2004-2009 yılları arasında orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ders kitabı için olumsuz bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitabı kapsamında tarih öncesi çağların aktarıldığı II. ünite içerisindeki kavramların açıklamasına genel olarak yer verilmezken görsel öğelerle desteklenmediği de görülmektedir. Ayrıca söz konusu ünite içerisinde yer alan görsellerin niteliğinin de düşük olduğunu ve bu görsel unsurların açıklayıcı ifadelerine pek yer verilmediği söylemek gerekmektedir. Ayrıca 2009-2016 yılları arasında orta dereceli okullarda okutulan Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitabı içerisinde yer alan tarih öncesi çağları içeren konuların 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ders kitabına göre daha yüzeysel, yalın ve kısa anlatılmaktadır. Buna ek olarak Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf ders kitabı içerisinde söz konusu ünite sonunda öğrenciler için ölçme ve değerlendirme sorularının yer alması olumlu bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

Buna ek olarak 2004-2009 Kıbrıs Tarihi 1. Kitap ve 2009-2016 Kıbrıs Türk Tarihi 6. Sınıf” ders kitapları içerisindeki II. ünitelerin anlatımı esnasında üniteye hazırlayıcı ön bilgi sorularının yer almadığı görülmektedir.

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda söz konusu Kıbrıs Tarihi ders kitaplarına ilişkin olarak önerilerde bulunulması mümkündür. Bunlar şu şekilde ifade edilebilmektedir;

- Kıbrıs Tarihi ders kitaplarında yer alan tarih öncesi çağları içeren ünitelerin hazırlanması esnasında bu konu üzerinde en büyük rolü olan öğretmen ve öğrencilerle iş birliği içerisinde çalışılarak onlarla görüş alış verişinde bulunabilir.
- Öğrencilerin ve öğretmenlerin beklentileri göz önünde bulundurularak üniteler hazırlanmasının önemi vurgulanabilir.
- Ünitelerin hazırlanması esnasında dil ve anlatım açısından gerekli uzmanlarla birlikte çalışılıp söz konusu öğrencilerin yaş düzeylerine uygun anlatım biçimleri ve dil özellikleri kullanılabilir.
- Derslerin işleniş esnasında öğrencilerin derse katılımlarını artırmak ve derste daha aktif bir rol oynamalarını sağlamak amacıyla yardımcı materyaller gerekli kurumlarca sağlanabilir.
- En büyük problemler arasında görülen ders saatinin oldukça kısıtlı olması yönünde çalışmalara gidilerek Kıbrıs Tarihi dersine ayrılan süresinin artırılması sağlanabilir.
- Öğrencilerin Kıbrıs Tarihi kapsamında tarih öncesi çağları içeren konularına olan ilgilerinin artırılması amacıyla bulunduğu coğrafya içerisindeki müze ve ören yerlerine gezi-gözlem ziyaretlerinin sayısı artırılarak öğrencilerin bu yöndeki araştırma-sorgulama becerilerine katkı sağlaması amaçlanabilir.
- Tarih öncesi çağları içeren konular işlenirken göz konusu dönemlerin özellikleri göz önünde bulundurularak sınıf için aktiviteler gerçekleştirilerek öğrencilerin bu aktivitelerde etkin bir şekilde yer alması hedef alınabilir.
- Günümüzde birçok ülkede tarih eğitimi kapsamında uygulanan öğretici etkinlikler ile öğrencilerin tarih öncesi çağları daha iyi öğrenmeleri, kendilerinin de katılma olanağı buldukları etkinliklerle söz konusu devirleri daha iyi anlamaları sağlanabilir.

References / Kaynaklar

- Bruley, Edouard (1969). “Çeşitli Tarih Devirleri”. Avrupa Konseyi`nin Düzenlediği Altı Staj 1953-1958. *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi*, (O. E. Schueddekopf, E. Bruley, E. H. Dance ve H. Vigander), (Çev. Necati Engez). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Dance, E. H. (1969). “Tarih Öğretiminde Peşin Hükümler”. Avrupa Konseyi`nin Düzenlediği Altı Staj 1953-1958. *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi* (O. E. Schueddekopf, E. Bruley, E. H. Dance ve H. Vigander), (Çev. Necati Engez). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Demircioğlu, İsmail Hakkı (2004). Tarih ve Coğrafya Öğretmenlerinin Sosyal Bilimler Öğretiminin Amaçlarına Yönelik Görüşleri (Doğu Karadeniz Bölgesi Örneği). *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 71-84.
- Demircioğlu, İsmail Hakkı (2006). “Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye`de Tarih Öğretiminin Genel Amaçlarının Karşılaştırmalı Bir Değerlendirilmesi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 133-146.
- Demircioğlu, İsmail Hakkı (2007). Tarih Öğretiminde Filmlerin Yeri ve Önemi. *Bilig Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 42, 77-93.
- Dilek, Dursun (2002). *Tarih Derslerinde Öğrenme ve Düşünce Gelişimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Höpken, Wolfgang (2003). “Tarih Eğitiminde Yeni Yönelimler”. *Tarih Eğitime Eleştirel Yaklaşımlar*, (Ed. Oya Köymen). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Işık, Hasan (2008). “İlköğretimde Tarih Konularının Yerel Tarih İle İlişkilendirilmesinin Öğrenci Başarısına Etkisi”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 290-310.
- Kabapınar, Yücel (2006). “Eğitim Felsefesinin Yansıması Olarak İngiliz Öğrencilerin Tarih Dersi Defterleri: Nicola ve Arkadaşlarının Tarihsel Bilinçlerinin Oluşum Sürecinden Kesitler”. *Milli Eğitim Dergisi*, 170, 8-31.
- Latif, Dilek (2010a). “Çatışma Sonrası Toplumlarda Tarih Kitaplarının Yeniden Yazılması: Kuzey Kıbrıs'ta Barış Eğitimi Deneyimi. Eğitim, Çatışma ve Toplumsal Barış: Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler”. *Toplumsal ve Siyasal Çatışmaların Yaşandığı Toplumlarda Uzlaşma Aracı Olarak Eğitimin Rolü Projesi* (Ed. K. Çayır). İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Latif, Dilek (2010b). “Dilemmas of Moving from the Divided Past to Envisaged United Future: Rewriting The History Books in The North Cyprus”. *Special Issue Int'l J. Educ. L. & Pol'y*, 35.
- Ortaöğretim Tarih (9, 10 ve 11. Sınıflar) ve Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi Dersi Taslak Ders Kitaplarını İnceleme, Değerlendirme Ölçütleri ve Puantajı*.
- Özmatyatlı, İçim & Özkul, Ali Efdal (2013). “20th Century British Colonialism in Cyprus Through Education”. *Eğitim Araştırmaları-Eurasian Journal of Educational Research*, 50, 1-20.
- Önen, Mehveş Beyidoğlu v.d. (2010). *Tarih Kitaplarının Yeniden Yazılması, Tarih Eğitimi; Kutuplaşma İçin mi, Uzlaştırma İçin mi?* Lefkoşa: Tipograf Arts.
- Özalp, Orhan (2000). “İlköğretim Okulları ve Liselerde Tarih Eğitimi. *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*”. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Özbaran, Salih (2003). *Güdümlü Tarih*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Psaltis, Charis v.d. (2011). *Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk Toplularında Tarih Öğretmenleri; Algular, İnançlar ve Uygulamalar*, (Çev. Gizem Kavaz ve Johann Pillai). Lefkoşa: UNDP-ACT.

Safran, Mustafa (2009). “Türkiye’de Tarih Öğretimi ve Meseleleri”. *Tarih Öğretim Yöntemleri*, (Ed. İbrahim Turan ve Muammer Demirel). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Schueddekopf, Otto-Ernst (1969). “Tarih Kitaplarının Revizyonunun Tarihçesi 1945-1965”. *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi* (Otto-Ernst Schueddekopf, Edouard Bruley, E. H. Dance ve Haakon Vigander), (Çev. Necati Engez). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Silier, Orhan (2003b). EK 4: “Tarih Eğitiminde Yeni Bir Modele İhtiyacımız Var”. *Tarih Eğitimine Eleştirel Yaklaşımlar*, (Ed. Oya Köymen). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Şimşek, Ahmet (2003). “Tarih Öğretiminde Görsel Materyal Kullanımı”. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*,4(1), 143-157.

Şimşek, Ahmet (2011). “Geçmişin Nesnesini Arayan Bilim Arkeoloji: Türkiye’de Tarih Öğretimindeki Durumu”. *Turkish Studies*, 6(2), 919-934.

Tamçelik, Soyalp (2009). “Kıbrıs Türk Eğitim Sisteminde Tarih Bilinci ve Ahlaki Değerlerin Kazandırılması”. *Turkish Studies*, 4(8), 2181-2207.

Tekeli, İlhan (2002). *Yaratıcı ve Çağdaş Bir Tarih Eğitimi İçin*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.

Uçankuş, Hasan Tahsin (2000). *Bir İnsan ve Uygarlık Bilimi Arkeoloji: Tarih Öncesi Çağlardan Perslere Kadar Anadolu* (Vol. 2508). Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.

Vigander, H. (1969). “Kuzey Ülkelerinde Tarih Kitaplarının Yeniden Gözden Geçirilmesi”. *Tarih Öğretimi ve Tarih Kitaplarının Geliştirilmesi*. (O. E. Schueddekopf, Edouard Bruley, E. H. Dance ve Haakon Vigander), (Çev. Necati Engez). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Yel, Selma (2003). “Ders Kitabı İncelemesi (Örnek Bir Çalışma)”. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu*, (Ed. Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayınları.

Yıldız, Özgür (2003). “Türkiye’de Tarih Öğretiminin Sorunları ve Çağdaş Çözüm Önerileri”. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2), 181-190.

Other Sources / Diğer Kaynaklar

EK 5 Rec 2001. (2003). *Tarih Öğretiminin Yeniden Yapılandırılması*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.